

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

УДК 101(510) + 221.7

doi: 10.20998/2227-6890.2024.2.01

А.Г. БЕЗРОДНИЙ

ВПЛИВ КОНФУЦІАНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Проаналізовано вплив конфуціанської традиції на становлення та подальший розвиток китайської філософії. Ключовою для розгляду зазначено проблему взаємодії «природа – людина». Доведено, що більшість сучасних філософських напрямів своїм корінням спираються на світоглядні позиції своїх великих попередників; конфуціанство розглянуто як найбільша філософська спадщина китайського народу, що зробила великий внесок в розвиток філософської думки як Сходу, так й Заходу. Зроблено припущення що філософська думка сучасного Китаю перебуває під неминучим впливом ідей Конфуція. Зроблено спробу простежити механізм впливу позиції конфуціанства на світоглядну позицію сучасних філософських систем.

Ключові слова: конфуціанство, марксизм, Китай, китайська філософія, людина, природа.

A.G. BEZRODNIY

THE INFLUENCE OF THE CONFUCIAN TRADITION ON THE FORMATION OF MODERN CHINESE PHILOSOPHY

The influence of the Confucian tradition on the formation and further development of Chinese philosophy is analyzed. The problem of interaction "nature - man" is indicated as key for consideration. It has been proven that the majority of modern philosophical directions have their roots in the worldview positions of their great predecessors; Confucianism is considered as the greatest philosophical heritage of the Chinese people, which made a great contribution to the development of philosophical thought in both the East and the West. It is assumed that the philosophical thought of modern China is under the inevitable influence of the ideas of Confucius. An attempt was made to trace the mechanism of influence of the position of Confucianism on the worldview position of modern philosophical systems.

Key words: confucianism, marxism, China, chinese philosophy, man, nature.

Постановка проблеми. Більшість сучасних філософських напрямів своїм корінням спираються на світоглядні позиції своїх великих попередників. Конфуціанство – найбільша філософська спадщина китайського народу, яка зробила великий внесок у розвиток філософської думки як Сходу, так і Заходу. Цілком можливо припустити, що філософська думка сучасного Китаю перебуває під неминучим впливом ідей Конфуція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зупинимося на аналізі основних тенденцій розвитку філософської думки в Китаї на підставі аналізу робіт автентичних джерел. Заслужують на увагу книги присвячені дослідженню історичних коренів філософії Китаю, а саме – конфуціанства, даосизму і частково буддизму Fu B., Zhou Z., Wang M., Feng Y., Cheng Z., Wu Y. [7–12].

Серед робіт, що відбивають ситуацію на етапі розвитку китайської філософської думки, відзначимо таких авторів: Guo Q., Li Z., Wang Z., Van F., Hu S. [1–5].

Так, деякі автори вказують на те, що система незалежного філософського знання Китаю є мотивацією та метою для того, щоб реалізувати академічну трансформацію філософії. Концепція модерну у зрілому стані, що походить від західної раціоналістичної філософії Zhang L., Liu J., Wang G., Che L., [13–16].

Зазначимо, що на даний момент переважна кількість досліджень в Китаї присвячена двом основним філософським течіям – марксизму і конфуціанству.

Серед вітчизняних авторів, які вивчають проблему взаємодії конфуціанства та сучасних

філософських течій у Китаї, відзначимо роботи таких авторів, як: Д. Кондратенко, М. Тимченко, А. Шуліка, В. Хавроненко [18; 19].

Мета статті – аналіз впливу конфуціанської традиції на становлення та подальший розвиток китайської філософії. Ключовою для розгляду зазначимо проблему взаємодії «природа – людина». Нами буде зроблена спроба простежити механізм впливу позиції конфуціанства з цього питання на світоглядну позицію сучасних філософських систем. Розглянемо основні ідеї Конфуція, що знайшли своє відображення у думках та міркуваннях філософів сучасності, такі напрямки, як марксизм та неоконфуціанство.

Виклад основного матеріалу. Перед тим як ми перейдемо до розгляду механізму впливу традиційного конфуціанства на формування філософської думки сучасного Китаю, слід зупинитися на основних положеннях класичного конфуціанства. Вони були коротко викладені автором у роботі «Роль конфуціанства в ідеологічній доктрині сучасного Китаю» [17]. До них можна віднести такі поняття:

1) людяність чи гуманність. Це «наріжний камінь» всього вчення. «Людина» – це те, яким має бути кожен з нас. Зі сформованою системою моральних, етичних цінностей та механізмом міжособистісних орієнтирів. «Людина» (або «гуманність») є сутністю вчення Конфуція. Вона формує цілий комплекс світоглядних установок та уявлень;

2) добродесність. Це поняття природно походить з концепту «людяність». Загалом, «добродесність» і є «людяність». Бути людиною – значить бути добродесним. Добродесність належним чином розкриває сутність людяності (гуманності);

3) ритуал (обряд). Під ритуалом прийнято розуміти комплекс дій та вчинків при соціальних взаєминах. Як чинити в цій ситуації. При цьому контрагент соціального контакту теж повинен дотримуватися ритуалу. Правила ритуалу впливають на відповідність місця у соціальній ієрархії (батько – син, старший – молодший; начальник – підлеглий і т.п.). «Ритуал» – це механізм функціонування добродесної людини. «Ритуал – це «людяність» у її зовнішньому прояві для світу;

4) «шляхетна людина» – людина, яка дотримується всіх норм і правил ритуалу. Це те, ким має бути кожна людина;

5) соціальна структура держави за схемою своєї взаємодії має нагадувати систему підпорядкування в сім'ї (старший – молодший, чоловік – дружина тощо).

Конфуціанство особливо акцентує увагу на відносини в системах «людина – природа» і «людина – людина». Останні характеризують міжособистісні відносини, доведені до рівня соціальної гармонії, ідеальні взаємини у суспільстві; соціум, побудований на внутрішньому механізмі саморегуляції.

Внутрішні, а не «зовнішні» механізми підтримки стабільності системи громадської організації (наприклад, «ритуал» і «добродесність»), дозволять у подальшому марксистській ідеології, що домінує у китайській державі, висунути концепцію «м'якої сили».

Під «м'якою силою» прийнято розуміти модель управління, побудовану не так на принципі примусу і насильства, як на механізмі залучення основ людської особистості, орієнтованих на гармонійне функціонування у соціальній системі. Правильні міжособистісні відносини є механізмом соціального благополуччя. Отже, елементи конфуціанства вбудовуються в ідеологію марксизму.

Огляд стану справ у сучасній китайській філософії слід розпочати з партійної наради, що відбулася у травні 2016 року, присвяченої розвитку суспільно-політичних наук, на якій із доповіддю виступив голова Сі Цзіньпін та запропонував концепцію розвитку філософії та дисциплін соціально-гуманітарного профілю з «китайською специфікою».

Зазначимо, що у Китаї переважає тенденція багато явищ суспільного життя кваліфікувати «як китайська специфіка», наприклад, «соціалізм з китайською специфікою», «марксизм з китайською специфікою». Цей стан справ можна характеризувати, як прагнення у всьому розглядати унікальність і винятковість «китайського шляху».

Що ж є сучасна китайська філософія? Як і в будь-якій іншій «національній філософії», в сучасній китайській філософії відбувається «розмивання» чітко орієнтованих філософських шкіл та течій. Щоправда, на відміну від більшості країн, у Китаї можна назвати два «державних» (взятих під заступництво державної системи) напрями філософської думки – це марксизм і конфуціанство, хоча у країні активно аналізуються та вивчаються класичні філософські течії Західної та Східної філософії.

Говорячи про «західну філософію», китайські дослідники часто вказують на її зайву абстрактність, відірваність від пошуку відповіді на конкретні питання, які стоять перед соціумом і людиною [15; 16].

Деякі автори звертають увагу на той факт, що китайська філософія кардинально відрізняється від західної філософії. Спостерігаються значні розбіжності в об'єктах, цілях і методах вивчення, отже, і в одержуваних результатах [13].

Стисло зупинимося на нашому розумінні проблеми взаємини «природа – людина». Ми не схильні розглядати її лише у контексті індивідуального протиставлення індивіда зовнішній йому сутності – природі. Найімовірніше, варто проаналізувати колективну (соціальну) природу людини – соціум. Тоді на проблему «природа – людина» можна подивитися через призму «природа – суспільство».

У такому разі, ми можемо скористатися такими

положеннями конфуціанства як: «ритуал», «соціальна структура», «гармонія». Соціум, який прагне гармонізації своїх соціальних відносин, через гармонізацію особистісного світу індивіда. Суспільство неминує боротиметься за гармонізацію взаємодії із зовнішнім світом – природою. Від внутрішньої гармонії до гармонії із зовнішнім.

Ця позиція конфуціанства перегукується з ідеями соціального устрою, запропонованою марксистами – від соціальної перебудови, за допомогою побудови суспільства соціальної рівності та процвітання, до освоєння та раціонального перебудови зовнішнього світу – природи, освоєння її ресурсів та трансформації на користь подальшого соціального розвитку.

Висновки. Безперечним є факт глибокого впливу ідей Конфуція на суспільно-політичне життя сучасного китайського суспільства. Конфуціанство визнано на урядовому рівні однією з офіційних ідеологічних доктрин, що нарівні панує у країні з марксизмом.

У розумінні та запропонованих варіантах вирішення питання взаємодії в системі «природа – людина» у конфуціанства та марксизму дуже багато подібного. У цьому нічого дивного, оскільки обидві світоглядні школи презентують себе як соціально орієнтовані. Вони претендують на роль «соціальних архітекторів».

Під впливом конфуціанства перебуває більшість філософських напрямів сучасної китайської духовної думки. Воно найчастіше виступає своєрідним «національним базисом», якоюсь «точкою опори», над якою надбудовуються всі сучасні соціальні доктрини та світоглядні системи. Конфуціанство – це і є «китайська специфіка».

Зазначимо плідний симбіоз між конфуціанством та марксизмом із «китайською специфікою». Для останнього конфуціанство є своєрідним історичним фундаментом, що пов'язує воедино велике минуле з великим майбутнім Китаю.

Список джерел інформації

1. Guo Q. (2021). *History of Chinese philosophy*. Beijing Book Co. 345 p. Retrieved from <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-15-2572-8>
2. Li Z. (2022). *History of modern Chinese thought*. Sanmin Book Company Co., Ltd. Retrieved from <https://www.wsp-publishing.com/zh/article/doi/10.47297/wspeiWSP2516-253502.20220601/>
3. Wang Z. (2021). *Study of postmodern philosophical trends*. Beijing Book Co. Retrieved from https://www.amazon.com/-/zh_TW/%E7%8E%8B%E6%B2%BB%E6%B2%B3%E8%91%97-ebook/dp/B09MQB9ZXT
4. Van F. (2020). *Historians and historiography in modern China (updated edition)*. Hong Kong Co. Ltd. Retrieved from https://www1.iuh.sinica.edu.tw/en/Fellows/Fan-sen_Wang
5. Hu S. (2020). *History of ancient Chinese philosophy*. Wunan Books Publishing Co., Ltd. Retrieved from

<https://dokumen.pub/chinese-philosophy-of-history-from-ancient-confucianism-to-the-end-of-the-eighteenth-century-9781350150096-9781350150126-9781350150102.html>

6. Chen P. (2021) The Making of Modern Chinese Science: Focusing on Zhang Taiyang and Hu Shizhi. *Modern Chinese History*, 5 (1) : 45–67. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/254333874_The_concept_of_science_in_modern_Chinese_thought
7. Fu B. (2021). *Nostalgia and nostalgia - realistic character paintings*. Zhonghua Book Company-History and Empathy Beijing Book Co. INC. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/373696623_The_Visualized_Translation_of_Classical_Chinese_Poetry
8. Zhou Z. (2022). *The origin of new Chinese literature*. Brill. Retrieved from <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/76660>
9. Wang M. (2021). *Between Han and Tibet: A Historical Anthropological Study of the Qiang People in Western Sichuan*. Beijing Century Wenjing Cultural Communication Co., Ltd. Retrieved from <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2312689>
10. Feng Y. (2021). A brief history of Chinese philosophy. Beijing Book Co. Retrieved from https://books.google.com.ua/books/about/A_Short_History_of_Chinese_Philosophy.html?id=HZU0YKnpTH0C&redir_esc=y
11. Cheng Z. (2021). *Chinese philosophy and Chinese culture*. Ltd. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/349229891_Classical_Chinese_Philosophy_and_the_Concept_of_Qi
12. Wu Y. (2020). *The history of the development of Chinese philosophy*. Sanmin Book Company Co., Ltd. Retrieved from <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2501034>
13. Zhang, L. (2020). *Thirty lectures on the history of Chinese philosophy*. Wunan Book Publishing Co., Ltd. Retrieved from https://lanmeiyoupin.shop/en/products/%E4%B8%AD%E8%8F%AF%E6%96%87%E6%98%8E%E5%8F%B2%E5%AF%A6%E9%AB%94%E6%9B%B8%E5%85%A8%E5%A5%97%E9%9B%BB%E5%AD%90%E6%9B%B8?srsId=AfmBOop5wOVfwxAsdNM0rtiu-Pps0MzLwXJ3g_WfLI6hXON5kXOP-G
14. Liu J. (2021). *An Introduction to Chinese Philosophy: From Ancient Philosophy to Chinese Buddhism*. Wiley-Blackwell. Retrieved from <https://philpapers.org/rec/LIUAIT-4>
15. Wang G. (2024). *On aspects of the modern interpretation of Chinese philosophy that can contribute to metaphilosophy*. BAU-RUEI, WANG, Guo-qing. 51.5: 95–115. Retrieved from <https://philpapers.org/rec/DUFTWO-3>
16. Chen L. (2023). Modern turns in the science of Chinese philosophy. *Social sciences*. 4 : 5–13. Retrieved from <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/5761>
17. Безродний А.Г. (2024) Роль конфуціанства в ідеологічній доктрині сучасного Китаю. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства Bulletin of the National Technical University "KhPI". Series : Actual problems of Ukrainian society development* : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ". № 1. С. 6–9.
18. Шуліка А.А., Тимченко М.М. (2022). Роль конфуціанства в політичній сфері сучасного Китаю. *Політикус*. Вип. 2. С. 80–85.
19. Хавроненко В.Д. (2020). Конфуціанство як освітня традиція. *Актуальні проблеми сучасної науки та освіти*

(частина I): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 15-16 квітня 2020 року. Львів : Львівський науковий форум. С. 50–51.

References (transliterated)

1. Guo Q. (2021). History of Chinese philosophy. Beijing Book Co. 345 p. Retrieved from <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-15-2572-8>
2. Li Z. (2022). History of modern Chinese thought. Sanmin Book Company Co., Ltd. Retrieved from <https://www.wsp-publishing.com/zh/article/doi/10.47297/wspeiWSP2516-253502.20220601/>
3. Wang Z. (2021). Study of postmodern philosophical trends. Beijing Book Co. Retrieved from https://www.amazon.com/-/zh_TW/%E7%8E%8B%E6%B2%BB%E6%B2%B3%E8%91%97-ebook/dp/B09MQB9ZXT
4. Van F. (2020). Historians and historiography in modern China (updated edition). Hong Kong Co. Ltd. Retrieved from https://www1.ihp.sinica.edu.tw/en/Fellows/Fan-sen_Wang
5. Hu S. (2020). History of ancient Chinese philosophy. Wunan Books Publishing Co., Ltd. Retrieved from <https://dokumen.pub/chinese-philosophy-of-history-from-ancient-confucianism-to-the-end-of-the-eighteenth-century-9781350150096-9781350150126-9781350150102.html>
6. Chen P. (2021) The Making of Modern Chinese Science: Focusing on Zhang Taiyang and Hu Shizhi. Modern Chinese History 5(1):45-67. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/254333874_The_concept_of_science_in_modern_Chinese_thought
7. Fu B. (2021). Nostalgia and nostalgia - realistic character paintings. Zhonghua Book Company-History and Empathy Beijing Book Co. INC. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/373696623_The_Visualized_Translation_of_Classical_Chinese_Poetry
8. Zhou Z. (2022). The origin of new Chinese literature. Brill. Retrieved from <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/76660>
9. Wang M. (2021). Between Han and Tibet: A Historical Anthropological Study of the Qiang People in Western Sichuan Beijing Century Wenjing Cultural Communication Co., Ltd. Retrieved from <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2312689>
10. Feng Y. (2021). A brief history of Chinese philosophy. Beijing Book Co. Retrieved from https://books.google.com.ua/books/about/A_Short_History_of_Chinese_Philosophy.html?id=HZU0YKnpTH0C&redir_esc=y
11. Cheng Z. (2021). Chinese philosophy and Chinese culture. Ltd. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/349229891_Classical_Chinese_Philosophy_and_the_Concept_of_Qi
12. Wu Y. (2020). The history of the development of Chinese philosophy. Sanmin Book Company Co., Ltd. Retrieved from <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2501034>
13. Zhang L. (2020). Thirty lectures on the history of Chinese philosophy. Wunan Book Publishing Co., Ltd. Retrieved from https://lanmeiyoupin.shop/en/products/%E4%B8%AD%E8%8F%AF%E6%96%87%E6%98%8E%E5%8F%B2%E5%AF%A6%E9%AB%94%E6%9B%B8-%E5%85%A8%E5%A5%97%E9%9B%BB%E5%AD%90%E6%9B%B8?srsId=AfmBOop5wOVfxdpAsdNM0rtiu-Pps0MzLwXJ3g_wfLi6hXON5kXOP-G
14. Liu J. (2021). An Introduction to Chinese Philosophy: From Ancient Philosophy to Chinese Buddhism. Wiley-Blackwell. Retrieved from <https://philpapers.org/rec/LIUAIT-4>
15. Wang G. (2024). On aspects of the modern interpretation of Chinese philosophy that can contribute to metaphilosophy. BAU-RUEI, WANG, Guo-qing. 51.5: 95–115. Retrieved from <https://philpapers.org/rec/DUFTWO-3>
16. Chen L. (2023). Modern turns in the science of Chinese philosophy. Social sciences. 4: 5–13. Retrieved from <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/5761>
17. Bezrodnyy A.G. (2024). The role of confucianism in the ideological doctrine of modern China. Bulletin of the National Technical University "KhPI". Series : Actual problems of Ukrainian society development : Collection of sciences. pr. Kharkiv: NTU "KhPI". No. 1. S. 6–9.
18. Shulika A.A., Tymchenko M.M. (2022). Rol konfutsianstva v politychnii sferi suchasnoho Kytaiu. Politykus. Vyp. 2. S. 80–85.
19. Khavronenko V.D. (2020). Konfutsianstvo yak osvithnia tradytsiia. Aktualni problemy suchasnoi nauky ta osvity (chastyna I): materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii m. Lviv, 15-16 kvitnia 2020 roku. Lviv : Lvivskiyi naukovyi forum. S. 50–51.

Надійшла (received) 18.11.2024

Відомості про авторів / About the Authors

Безродний Андрій Геннадійович (Bezrodnyiy Andrey) – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, доцент кафедри теорії культури і філософії науки; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1489-9523>.